

עשור להסתלקות הגאון הגדול רבי שמואל בירנבוים זצ"ל

באהבתה שגה תמיד

סיפורי הוד ועובדות מופת מחיים של אהבת התורה

זאב פלדמן

תמותה וחי חיי אצילות ומורם על כל ברכה ותהילה".

ההכנה לביאת משיח צדקנו

בשעת נעילת חג הפסח תשס"ז - האחרון לחייו - בחברת תלמידי הישיבה, אמרו לרבי שמואל כי בקרב כמה מקהילות החסידים מכונה סעודה זו כ'סעודת משיח' וביקשוהו

המיוחד, אשר הוא והתורה נכרכו זה בזה והיו לעצם ובשר אחד - הגאון הגדול רבי שמואל זצ"ל, אשר היה הדוגמא החיה לדמות אשר העלה מן ה'חזון איש' זצ"ל באגרתו (קובץ אגרות חלק א' אות י"ג): "ואמנם האיש הזוכה לידיעת התורה - ר"ל שהשכל הניתן בנפש כגורעין בגומת לבשר אחד - הוא הולך בין אנשים ונדרמה לאדם הוראה לעינים ככן אדם, אבל באמת הוא מלאך הגר עם בני

אם כן, לא יכולה היתה קבלת התורה להתקיים בלא אש? הוא מוטיב לה והוא מפרק לה על אתר, תשובה שבקעה מתוכי ליבו ונפשו, בבחינת 'מאן דנפח מדיליה נפח': "תורה בלא אש - אין זה תורה!"...

לפנינו ליקוט מיוחד של סיפורי הוד ועובדות מופת, אודות אש אהבת התורה שליטה בקרבו של האחד

ויתייצבו בתחתית ההר, אמר רבי אבדמי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם", כאשר היה מביא הגאון רבי שמואל בירנבוים זצ"ל את דברי הגמרא הללו בסוגיא ד'מתן תורה' ומצדף אליהם את דברי התוספות שם "ואף על פי שכבר הקרימו נעשה לנשמע, שמא יהיו חזורים כשיראו האש הגדולה שיצתה נשמתו", היה שואל - מדוע,

זקן ויושב בישיבה

נטפי זכרונות בשיחה מיוחדת עם הגאון רבי חיים אהרן טומבק שליט"א, ראש ישיבת קרן אורה ניו-יורק, שהתחמם לאורו של הגאון הגדול זצוק"ל

הרב יוסף וולפה

המדרייקת של חצות על אף שבאדם רגיל חוששים שמא יטעה בחצי שעה, אלא מפני שהיה זקן ויושב בישיבה יכול היה לכוון השעה ולא לטעות. על כך מוסיף רבינו חננאל בפירושו שם: "ושכינה עמו".

מו"ר ראש הישיבה דבאר יעקב זצוק"ל הזכיר פעמים רבות בדבריו על מעלת קדושת הישיבות הקדושות את דברי רבינו חננאל, על המבואר ביומא (דף כ"ח) שאברהם אבינו ידע לכוון את השעה

אחד שזכה ללמוד מתורתם, ליהנות מאורם ולהתחמם מלחם אהבת התורה של רבותינו מעתיקי השמועה, ובפרט מורנו ראש הישיבה דבאר יעקב הגאון הגדול רבי שמואל שפירא זצוק"ל ואימים בצילו של רבינו מנחם מנדל זצוק"ל. הלא הוא הגאון הגדול רבי שמואל בירנבוים זצוק"ל ראש ישיבת מיר באר"ה, שאנו עומדים ערב יום השנה הנשיא להסתלקותו, נבקש לשמוע מעט מדרכי הנהגתו במסורת התורה ודרישותיה.

כשהגעתי לארצות הברית הייתה לי הזכות להסתופף בצילו, כשמסיבות שאיני יודע קרבני למאד והכניסני לפניו ממחיצתו. כך זכיתי ללמוד בהיכל בית מדרשו תקופה ארוכה, וכן לשמש ולקבל ממנו עצה ותושיה בכל מיני נושאים. הן בעניינים אישיים בהנהגת ישיבתנו קרן אורה כאן באר"ה, והן בענייני הנהגת הציבור שהייתי לו לעזר.

כשביאם להגדיר את דמותו של הגאון הגדול רבי שמואל בירנבוים זצוק"ל, אפשר לעשות זאת במשפט קצר שמכיל הכל: זקן ויושב בישיבה - הגדרה אותה נתנו רבותינו חז"ל הקדושים בגמרא על האבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב.

לדבר מעט מענין ביאת משיח.

רבי שמואל הרהר לרגע קט ומיד פתח ואמר: "כולנו מחכים לביאת המשיח, ברם כשיבוא משיח כבכדור ובעצמו, מה יהיה נושא שיחתו עמו, הלא בטח שידבר עמו ב'לימוד', ומה אתם חושבים שידבר רק בפרקים הראשונים של המסכת, הלא בודאי ידבר גם בפרקים האחרונים כמו 'אלמנה ניונות', 'מי שהיה נשוי' וכדומה. יוצא מזה שאם באמת אתם רוצים להכין עצמכם לקראת ביאת המשיח, כדאי להתחיל עכשיו ללמוד בהתמדה ולגמור מסכתות..."

"כי הם חיינו ואורך ימינו"

אחד מתלמידיו כתב אחר פטירתו את הדברים הבאים: "ביקשו ממני להספידו ואמרתי כי אין מה לספר עליו עובדות, כי זו לא הייתה מהותו, אלא דבר אחד - שלמד, ולמד, ולמד עוד, וזהו הרושם שהשאר על תלמידיו, והמחזה שבו זוכרים אותו."

"כל תלמידי ישיבתו זוכרים כי הרבה פעמים בא לישיבה בשעה שש בבוקר וישב על מקומו הקבוע בכותל

מערב אצל הפתח והתחיל ללמוד ולמד עוד, עד לשעה שתיים אחר חצות הלילה! הוא קם ממקומו רק להתחיל, לאכול (בחדר האוכל של הישיבה עם הבחורים ותמיד דיבר שם בלימוד עמם), וטייל חצי שעה מטעם בריאות כאשר כל פעם לקח תלמיד לדבר עמו בלימוד, אבל מלבד זה ישב במקומו ולמד."

"נכון שהגיד שיעורים רבים, כל יום שיעור על הדף לפחות שעה וחצי, שיעור כללי לכל הישיבה והכולל - ביום ג', שיחה מוסרית - ביום ה', שיעור בחומש, מנחת חינוך, שערי תשובה - בשבת, מלבד זאת הגיד 'חבורה' לכל חבורה שלמדו לימוד אחר בישיבה (בזכרוננו שהגיד חבורה בפרקים שונים, במסכת הגלגלות או בבא קמא, ולחברת לומדי גיטין, בכורות, מכות ויורה דעה) בכל שבוע והיה מעיין המתגבר, אבא השיעור העיקרי, השיעור של חיוו שהגיד היה על ידי לימוד התמידים במקומו בכל עת ובכל שעה, בחום גדול ובקור נורא, בבריאות ומתוך חולי, מתוך שמוחה ומתוך אבילות ויגון. הוא היה אומר - 'כי הם חיינו ואורך ימינו'."

יושבינה עמר, שכל הסייעתא דשמיא בכל ההכרעות שקיבל, וכל ההשגות ורוח הקודש ששרתה עליו הוא מכוח היותו 'זקן ויושב בישיבה'.

איך נבמה התבטאה הדרתו אֶפְסָכְנָה שהחלה אז לרדף על עולם התורה והישיבות בארצה?

מתחילת המערכה הוא חי את הדבר ולא הסיר דאגתו ממה שעלול להתרחש מכוחן של פשרות שהחלו להעלות אז, שאת תוצאותיהן רואים אנו היום, רח"ל. הוא דיבר עמי דברים קשים נגד הפשרות והשינויים בנושאי גיוס בני הישיבות והחינוך הטהור. הדברים נגעו לליבו והסבו לו כאב וצער רב, וכפי שרואים במכתבו הידוע שכתב יחד עם כל גדולי ישראל בארה"ב.

אחד הדברים שנכללו בהנהגתו כ'זקן ויושב בישיבה' היה חדותא דאורייתא, השמחה בכל חידוש, המשא ומתן ההלכתי מתוך להט ושמחה. כמו כן אמירת השיעורים שהיו מתוך שמחת התורה, זאת למרות סבלותיו כששני בניו שהיו עתידים להיות מגדולי הדור נפטרו על פניו ל"ע, כשהוא עצמו התבטא לא אחת שהדבר נעשה כניסיון משמים לבטלו מהרבצת התורה, אך הוא לא יתן לדבר לשבור את רוחו. כמו כן ייסורי הגוף שאפפו אותו שנים רבות, כשלא אחת אמרו טובי הרופאים שאבדה תקוותו לצאת מאותם מצבי סכנת חיים בהם היה, אך בחסדי שמים זכה להמשיך בהצת התורה עוד תקופות ארוכות.

במקרה אחד פנה לאחד מהרופאים הבכירים שאמר לו שימי ספורים ושאלו: "האם יהיה לך פעם שטעית באבחנה שלך?" ענה אותו רופא: "טעות גדולה, מעולם לא". אמר לו רבי שמואל זצוק"ל: "אז עכשיו זו תהיה הפעם הראשונה!" שאלו אותו "איך אתה בטוח בכך?", ענה "הלא

ואמר מו"ר ראש הישיבה שמוה אנו רואים גדול מעלת 'זקן ויושב בישיבה', כאשר כל רוח הקודש ששרתה על אברהם אבינו ששכינה עמו יסודה ממה שהיה זקן ויושב בישיבה.

כשאני אומר על הגאון הגדול רבי שמואל בירנבוים זצוק"ל שהיה 'זקן ויושב בישיבה', כוונתי שכל ימיו משנתו עלומי עת נכנס ללמוד אצל רבותיו הגדולים עד זקנה ושיבה ועד ליומו האחרון נשאר בכל מהותו ודמותו העילאית 'בן ישיבה'. למרות זקנותו ומעמדו הרם בהרבצת תורה בהיותו זקן, שקנה חכמה ואיש שיבה, נשאר בדבקתו לתורתו ובקביעותו בסדרי הישיבה באותה אש מתלהטת כבן ישיבה צעיר.

זקני תלמידי ישיבת מיר וברנוביץ, שזכרו אותו עוד מהתקופה שלפני המלחמה ובתקופת שנחאי, כשהיו נכנסים לישיבתו והיו רואים אותו שקוע כל כולו בעומקא דשמעתתא באותו 'כרע' כמימים ימימה, היו מביעים את התפעלותם ואומרים כי ר' שמואל לא נשתנה מאומה מעת היותו צורב צעיר בישיבה, ונשאר באותה 'פרישקייט' ורעננות, באותו ריתחא דאורייתא וגישמאק בה למד בהיכל הישיבה במיר - ומעל הכל אותה התמדה ושקיעות בתורה כנער צעיר.

כשראונו אותו הבנו את המושג 'ישיבה' ומהו 'בן ישיבה'. שלא כמו בחכמות אחרות שאדם לומד כמה שנים באיזה מוסד אקדמי, מקבל את התואר ובוהו הסתמים לימודו. ישיבה, זה היסוד לכל הרוחניות וקומתו של האדם היהודי. ובן-ישיבה מהותו שכל ימיו הוא עדיין בישיבה ללא הפסק, כשהתורה מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים. זהו 'זקן ויושב בישיבה' שראינו אצל הגאון הגדול ראש ישיבת מיר זצוק"ל, שעליו אומר רבינו חננאל

רוח איש יכלכל מחל'הו' והתורה היא שנותנת לי את הרוח הזו להתגבר על המחלה". כך גם בחוליו בכל האחרון המשיך בכות לימוד התורה לעמוד בכל הייסורים, כך היה מגיע הישר מבית החולים לאחר שעבר טיפולים קשים כשהוא עדיין בנעלי הבית שלו לבית המדרש, עד ממש ימים ספורים לפני פטירתו.

ההתמדה שלו כל השנים וגם בימי חוליו הייתה באופן בלתי מצוי. סיפר אחד משכניו שתמיד היו רואים אותו מחלון הבית איך הוא יושב כל עתותיו ולומד, בפרט בימי שבת שכמעט ולא נתן תנומה לעיניו והיה יושב וגרים באורייתא בקול וב'גישמאק' שהפליא כל רואיו. היה עולה על יצועו בשעה מאוחרת ובה בשעה מוקדמת היה קם ומתיישב שוב ללמוד. זה לא נבע מהכרח שהכריח את עצמו, אלא מתוך האש היוקדת בליבו של האהבת התורה שלא נתנה מנוח לנפשו, אלא בעוד רגע של לימוד ועוד שעה של עיון ושקיעות עצומה.

אחד מהיהודים שהשתתף מידי מוצאי שבת וכשיכר ברוך בער הבית, היה מבוגר מרבי שמואל זצוק"ל בכמה שנים, הוא היה תלמיד של מרן הגרוב"ד ליבוביץ זצוק"ל מקמניץ. אותו יהודי היה בעל בית נכד, בר אוריין ותלמיד חכם, שלמרות זקנותו מעולם לא התנמנם בשיעור. כפי אחת אמר רבי שמואל זצוק"ל: "אתם יודעים למה היהודי הזה מעולם לא יכול להתנמנם בשיעור? תמיד הוא בוער בלימוד, כי הוא למד אצל רבי ברוך בער בקמניץ, וכשיכר ברוך בער הבית שאלה של הרשב"א הוא לא אמר אותה בשוויין נפש, הוא הבעיר את הלבבות בועקם 'שואל הרשב"א הקדוש...'". מי שראה את ההתלהבות של רבי בער במסירת התורה לא יכול כל ימיו להירדם באמצע שיעור או תוך כדי לימודו.

נער לא ימי'ש מתוך האהל

בזכרונותיו של רבי יונה ברומברג, שהובאו בספר 'שמך לא שכחתי', תיאר את ימי לימודיו בישיבת 'אהל תורה' בדברנובין: "ראוי לציין את אחד המתמידים הגדולים בישיבת ברנובין, הגאון רבי שמואל בירנוביס, שכבר אז היה מתמיד עצום. אחרי עזבי לישיבת מיר באתי לבקר בה בדרכי הביתה, ושמעתי נפלאות אודותיו. מנהגו היה שבליילות היה קושר חבל לרגלו ואת הקצה השני השליך מחלון החוצה. כשהחברותא שלו, חיים סידערער, היה הולך לבית המדרש לפנות בוקר, היה מושך את

החבל ומעיר אותו משנתו."

"פעם אירע" הוסיף וסיפר, "שהמשגיח רבי ישראל יעקב לובצ'אנסקי נזקק להעיר לבחור שמואל בירנוביס על מעשה שעשה, והתבטא 'תראו איזו פרנסה מכוערת יש לי, להגיד מוסר שאילו שיחת חולין שלו אני מבין'..."

לא סובל דיחוי

בימי חוליו של מרן הגר"ש רורובסקי זצ"ל, עלה רבי שמואל לבקר. מאחר שמצבו של מרן הגר"ש זצ"ל היה כבי רע וקשה היה עליו לקבל אורחים, שאלה הרבנית ע"ה האם הביקור סובל דיחוי, אולם רבי

שמואל השיב כי הדבר דחוף. נכנס, אפוא, אל החדר ובירר אצל מרן הגר"ש זצ"ל שמועה ששמע משמו, כשהוא מסביר ביציאתו לבני הבית כי עבורו בירור היחיד ששמע הינו מצב חירום שאינו סובל דיחוי...

"היכן יש עולם הזה לבד מתורה?"

באחת משיחותיו סיפר המשגיח הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל: "הייתי נוכח פעם בשיעורו של רבי שמואל בירנוביס. לאחר השיעור הוא אמר לסוככים 'אמת צריך גם 'עולם הזה', אבל היכן יש עולם הזה לבד מתורה?'..."

חברותא או מחלקה ראשונה?

באחד הימים טס רבי שמואל במטוס, כשהוא יושב במחלקה רגילה. כאשר הגיע הדבר לידיעת אחד מתלמידיו שנשע אף הוא במטוס זה וישב במחלקה ראשונה, פנה מיד אל רבו בהצעה שיחליף עמו מקום כאשר רבי שמואל יעבור לשבת במחלקה ראשונה והוא עצמו יעבור לשבת במחלקה הרגילה. על אתר השיב לו רבי שמואל: 'אין לי בעיה עם המקום הזה. הבעיה היא שאני יושב בלי חברותא...' והוסיף ואמר: 'אם אתה רוצה לעזור לי באמת,

כך גם לא הייתה דעתו נוחה כשהיו אומרים על אברכי הכוללים שהם 'מוסרי נפש לתורה' בהמשך לימודם ככולל. באמרו כי הלא זה התענוג הכי גדול, ומה שייך להגיד על דבר שהוא העונג הכי גדול שעושים זאת במסירות נפש? ואם אין להם תענוג אז זה לא יוכל להחזיק מעמד. וכי שייך שאדם יעסוק כל ימי חייו מבוקר עד ערב במצווה אחת מתוך מסירות נפש בקביעות? ממילא לא שייך להישאר בלימוד התורה למי שאינו מרגיש שזה התענוג הכי גדול בחיי חיותו בעולם הזה.

זו גם הייתה העצה היחידה שנתן להורים שהתעוררו בעיות בביתם בענייני חינוך, להגביר את עמלה של תורה ולהראות לילד את השעמוק וראו כי טוב ד', להמשיך לו את מתנות התורה. וכפי שנאמר 'בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין' ושום דבר אחר לא ירגיע את הנפש המשתוקקת לעידוניה - זולת לימוד התורה מתוך שמחה ועריבות.

אף גם ענין החסד והצדקה היה תורה שלימה אצל ראש הישיבה. זכיתי לשבת אצלו משך תקופה ארוכה בשיעור שמסר כל מוצאי שבת בספרי מוסר.

המופדות בהנאות החומריות והגשמיות. וזכרני איך לגלג פעם בלעג מר על אותם שעושים 'עסק' מלצאת לאכול במסעדות עם הכשרים מהדוריים. "וכי יתכן מציאות כזאת שכן ישיבה ילך למסעדה רק כדי להנות ממאכלים, ויתרין עצמו שיש שם הכשר מהדור?", שאל פעם בתמיחה רבתי בתוך שיחה. "איך מי שליבו מלא באהבת התורה מוצא טעם בבילויים מעין אלו", תמה. כך ההביל את תענוגי העולם הזה מול העידון הגדול להיות שקוע ושמח בלימוד ודבקות בתורה.

דוגמא לעריבות המופלאה ולמתקנות הטעם שהרגיש בלימודו ובתורתו, ניתן למצוא בדבריו, כשלא אחת היה שואל בפליאה מה מקום יש למה שאנו מבקשים בברכת התורה 'והערב נא את דברי תורתך בפנינו', וכי יש לך מתנות ועריבות גדולה יותר מתורה, עד שיש עוד צורך ומקום להוסיף להתפלל 'והערב נא' והוסיף בלשנו: "וכי שמענו על אדם שישקש להוסיף סוכר על מנת להגדילה שהוא אוכל?"... כשהביאו לפניו בחור שאין לו חשק בלימוד ובקשו ממנו שיתן אותו שיהיה לו טעם בלימוד, היה מברכו ב'רפואה שלימה'... הוא הבין שמי שאין לו טעם וגישמאק בלימוד התורה הרי זה חולי ממש.

תציע למי שיושב לידי שהוא יעבור למחלקה ראשונה, ואתה שב לידי ונלמד חברותא'...

לימוד ש"ס בעיין

אחד מידידיו של רבי שמואל עוד מימי חבורתו, הגאון רבי מאיר מינץ זצ"ל, מגדולי תלמידי מיר בגולה, רגיל היה לספר בערוב ימיו מעשה מופלא: "בעבר ניהלתי 'ויכוח' עם רבי שמואל מהי דרך הלימוד הנכונה, אנוכי טענתי כי יש ללמוד בקצב מהיר, אולם רבי שמואל טען לעומתי כי הדרך הנכונה היא ללמוד לאט ובעיין חזק, בתוך הדברים אמרתי לו לרבי שמואל כי בלימוד לפי דרכו, הרי לעולם לא

יגמור את הש"ס כולו. רבי שמואל שתק ולא ענה לי מאומה. לאחר כעשרים שנה⁽¹⁾ קיבלתי באחד הימים שיחת טלפון כאשר על הקו היה רבי שמואל שתקן לבשר לי ולהודיעני כי היום זכה לסיים את הש"ס לפי דרך הלימוד העיוני'...

אלף דולר תמורת 'פשט'!

באחד הימים ניגש רבי שמואל והציע לאחד מתלמידיו מרן הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל סך אלף דולר, באם יבאר לו 'פשט' בדברי רבו בסוגיא פלונית, לאחר שעמל ויגע רבות בהבנת דבריו. בנותן ענין לציון, כי באחת

"למה לך לעשות עם מישוהו אחר, תעשה הסכם כזה עם עצמך ותקדיש חלק מהיום ללימוד תורה בעיניך".

כל פעם שהגיעו אליו בעלי בתים, סוחרים וגבירים, תמיד היה שואל אותם: היכן הם אוחרים בלימוד התורה? הוא לא הסתפק בתשובותיהם שהם משתפתים בשיעור דף היומי וכדומה, הוא דרש מהם להיות לפחות חלק מהיום שקועים בהוריות אב"י ורבא וכלי זה אין להם שום שייכות לתורה. כך קבע חברותות עם בעלי בתים כבואו על ירי זה לקשור אותם לתורה ולהפוך אותם לאנשי תורה.

כשהיה מישוהו אומר לו שאין לו זמן לכך וכי הוא טרוד במסחרו לצורך פרנסתו, היה שואל אותו: "כמה כסף אתה צריך לפרנסתך, מיליון דולר? ולכשתגיע למיליון, תחזור ללמוד?" עם כל החרגיו את התוכחת המגולה הנעשית מתוך אהבה מסתתרת לכל בר ישראל לקשרו לתורה הקדושה.

הוא לא חשש שכל ידיו הם יפחיתו את נתיביהם להחזקת התורה...

הדבר נבע מאהבתו לתורה ומאהבת ישראל, ממילא הם הבינו שאין כאן איזו חנופה, שאני אלמד אתך חברותא ואתה תתמוך בתורה. הוא נתן לכל אחד חריגה שלא די בצדקה ובתרומות הנכבדות למוסדות התורה ולומדיה, אלא חובתו של כל אחד ואחד להיות קשור בדבוק ללימוד התורה. ברוב שהו הצליח להכניס את אהבת התורה בלב אותו יהודי, ממילא הוא כבר ידע מה לעשות עם כספו. כך לא נתן לאותם שנאלצו לעזוב את היכלי הכוללים להתנתק מהתורה. הוא החזיר להם את הידיעה הברורה שמי שלא קשור לתורה דרך לימוד התורה בעמל ועיין, הוא מנתק עצמו מהבכור.

כך היה כל השנים זקן ויושב בישיבה עם כל החיות בשמירת הסדרים, כשלא החסיר אף סדר ואף תפילה בהיכל הישיבה. וכאן המקום לציון את תפילתו שהייתה במתינות וכמונה מעות ממש, כשהעריבות בתורה הייתה אצלו עד לקנה ושיבה, כפי שהעידו זקני תלמידי ישיבות ליטא, באותה מידה שהייתה אצלו בישיבות ברנבויץ ומיר. ומשמט, נעקרה מעולמו דמות מוחשית של זקן ויושב בישיבה! --

בני הבית שהיו מורים כל יום להשי"ת שזן ומפרנס אותם מידו הפתוחה והרחבה. כך הם חיו כל ימיהם עם אמונה וציפיה לישועת ד'.

יחד עם גדולתו העצומה, הוא ביטל דעתו בפני גדולי הדור בארץ ישראל זצוק"ל באופן מבהיל. בתחילה בהתמסרותו לסייע בכל דבר שהתבקש ע"י רבינו הגדול מרן ראש הישיבה בעל האבי עזרי זצוק"ל ובקבלת הנהגתו ללא עוררין, וכך גם היה מתבטל ברגשי כבוד והערצה מופלאה למר"ר ראש הישיבה דבאר יעקב זצוק"ל, זאת על אף היות הגרמ"ש זצוק"ל מבוגר ממנו רק בשנים מועטות. הוא היה נוהג לספר שכבר בימים בהם למד בברנבויץ היה ר' משה שמואל נחשב כאדם גדול למד, וסיפר אודות ההערכה הגדולה שרכש כלפיו מרן הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל. תחת אחד השיחים דימה את פרישתו של מר"ר ראש הישיבה דבאר יעקב זצוק"ל מתנועת דגל התורה, לפרישתו של מרן הגר"ח מבריסק זצוק"ל מתנועת אגודת ישראל. כשם שמרן הגר"ח לא ראה שום עניין אישי במעמד של הנהגה וממילא היה יכול לפרוש מניהול ענייני אגו"י, כך גם מר"ר ראש הישיבה דבאר יעקב, לא ראה שום מעמד ורווח אישי בהנהגתו הציבורית, ממילא כשראה שנעשים בציבור דברים שהם הרס מסורת הישיבות קם ופרש מהנהגת ציבורית.

לאחר הסתלקותו של מר"ר זצוק"ל התקשר רבי שמואל זצוק"ל שההספד יתקיים בהיכל ישיבתו, ודאג שבהספד ישתתפו כל גדולי התורה באר"י. מעמד ההספד נחרת בזיכרון אלפי בני התורה שהשתתפו בו כאחד ממעמדי כבוד התורה הגדולים שנערכו בשנים האחרונות באמריקה.

רגיל היה הגאון הגדול רבי שמואל בירנבוים זצוק"ל לומר: מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל העמיד את דמות ה'בן תורה' באמריקה, ואני רוצה להעמיד את דמותם של 'בעלי הבתים' שיהיו אף הם אנשי תורה. כך כשהגיע אחד מהגבירים בהצעה שרוצה לעשות עמו הסכם ישישך וזבולון, אמר לו:

בשנה האחרונה לחיי קבע שיעורו בספר 'אהבת חסד' של החפץ חיים. בשיעור ישובו זה לצד זה, גדולי תלמידי החכמים לצד בעלי בתים יראים ושלמים, שכל אחד ידע וראה שהוא היה נאה דורש ונאה מקיים את דברי החפץ חיים, כשכיתו היה פתוח לכל נכא רוח ומר נפש. היה אחד שנכנס לביתו ודיבר במשך ארבע שעות רצופות על צרותיו, ורבי שמואל נתן לו את ההרגשה שכל הזמן עומד לרשותו, והוא כלל לא מפריע לו.

כך גם הקים את הקרן להחזקת התורה בארץ ישראל, התומכת באלפי בני תורה, מתוך דאגתו הגדולה לרווחתם של בני התורה. לא אחת אמר שמידת החסד ניתן ללמוד מבני קהילת חסידי סאטמר, ש"כ"ק האדמו"ר בעל הדברי יואל זצוק"ל הטביע בדמם ורוחם, והיא סמל ודוגמה לרדיפת חסד ממש.

כך סיפר על קבוצה של כמה משפחות שיצאו באחד מימי שישי החורפיים לשבות בהרים, ולמרות יציאתם בשעה מוקדמת, נתקעו בדרכם עקב סופת שלגים שפקדה אותם בפתאומיות, והתעכבו שעות ארוכות עד שהיה כבר סמוך נורא לכניסת השבת, וכך נאלצו להיכנס לקריית יואל שעל אם הדרך ולשבות את שבתם בקרב בני הקהילה. הם עוד לא הספיקו לפרוק את תפוציהם מהאוטובוס שהסיכם, וכבר החלה תחרות בין התושבים מי יזכה במצווה של הכנסת אורחים.

בענין מידת הבטחון, הוא דיבר תמיד שליחודי עני יותר קל לחיות עם הבטחון בד' יתברך מאשר ליהודי עשיר. כהמחשה לכך, סיפר מזכרוננו מימי עלומיו בפולין שלפני המלחמה, שם שורה עניות גדולה מאד, עד כדי שיהודים היו עומדים בתור כמו מהגרים מחפשי עבודה שעומדים בתור בצפייה שמישהו יקח אתם לעבודת סבלות וכדומה, בויה כל שתהיה.

כך רתמו עצמם לעגלות וסחבו משאות שעות ארוכות, כשכסיהם העבודה היו מקבלים כמה זלוטעס בהם היו קונים פת לחם ודג מלוח (העריג) שהיה אז מאכל זול ביותר. בכל יום עת היה נכנס היהודי עם מעט מזון זה שהיה מביא לביתו קרנו פני

בלבד אלא ביקש להוסיף לשמוע עוד חידושי תורה וחכמה.

"זה קידוש ד' גדול"

מן הענין לסיים את הכתבה בשורות מרגשות שכתב רבי שמואל במכתב לחמיו הגאון הגדול רבי אברהם קלמנוביץ זצ"ל, בו תיאר את ה'שטייגן' בהיכלה של ישיבת מיר בארה"ב ביומי דפגרא: "אוכל לבשרו שבע" בשיבה לומדים בהתמדה רבה מבוקר ועד אחר הצות, ובאמת זה קידוש ד' גדול שבזמן שזכמט כולם נסעו למקום אור, וכאן יושבים בקיבוץ גדול בלי עין הרע ועוסקים בתורה בעיון גדול בלי שוטרים, האם לא חזינו מזה שתורה מן השמים?!"

לתלמידיו, אף בשבועות האחרונים לחייו לא ויתר על אמירת השיעורים. באחד מאותם ימים, הגיע לארה"ב מחותנו הגאון רבי ברוך שמעון סלומון זצ"ל, ראש ישיבת 'נחלת דוד' טורח לבוא ולהשתתף בשיעורו של רבי שמואל.

בתום אמירת השיעור, פנה רבי שמואל לתלמידיו: 'עד כה שמענו מה שאומרים כאן באמריקה, כעת נשמע מה אומרים בארץ ישראל... כשהוא מחוזה באצבעו לעבר רבי ברוך שמעון, אשר מיהר להגיב כי 'החידושים שנשמעו עד כה אינם מאמריקה, אלא מברנוביץ'... כך, באחרית ימיו, בעודו בימי 'יסורי סרני-ק-ה', לא ויתר רבי שמואל על מסירת השיעור היומי, ולא זו

לקום ועוד לא נעמד ממש, החל לדבר על דברי התוספות בבבא קמא אודות פלגא נוקא קנסא... מי שלא היה יודע שהוא קם עתה מה'שבעה', היה סבור שלא ספק הינו באמצע לימוד של כמה שעות, וזאת לאחר שבוע שהיה מנותק מכל הסוגיות שלא היו שייכות ל'בלות'.

"בלא תלמוד תורה - כמיתה חשוּבין"

דמותו של רבי שמואל היוותה דוגמא חיה ומוחשית לדברי הרמב"ם: "חיי בעלי חכמה ומבקשה בלא תלמוד תורה - כמיתה חשוּבין". עד אחרית ימיו לא פסק רבי שמואל לא רק מהגיונו ועמלו בתורה, אלא אף ממסירת התורה והרבצתה

השבתות בהם שהה רבי שמואל בבני ברק קודם שמחת אחד מצאצאיו, ביקש קודם סעודה שלישית שיקראו לאחד מתלמידיו מרן הגר"ש זצ"ל בכדי ללבן עמו אחד מחידושי רבו הגדול, ואכן הלה הגיע ורבי שמואל שקע עמו בשיחה עמוקה בלפלול דאורייתא עד שהוצרכו בני ביתו להזכיר לו כי הגיע עת סעודה שלישית.

מיד בתום ה'שבעה'

בספרו 'אהל משה' מספר תלמידו הגאון רבי משה שיינמן שליט"א: "ביום האחרון לימי ה'שבעה' על בנו מחמדו זצ"ל, שהיה גדול בתורה ובידא, כאשר רבי שמואל התיישב מעט בכדי לקום, הרי מיד כשהחל

'תקפו כהן' בחול המועד פסח...

שוחח עם הרב מ' ב' שליט"א, אשר זכה ליאור באור תורתו של הגאון הגדול רבי שמואל זצ"ל, ועל קצה המזלג שמענו כמה עובדות מופלאות: "זכורני את ימי חג הפסח תשנ"ב בהם זכתה ארץ הקודש לביקורו של רבי שמואל, כאשר הייתה זו הפעם הראשונה שהגיע לשהות בארץ הקודש בימי המועדות. בכל רחבי בני ברק פורסמו מודעות על שיעור שימסור באחד מימי חול המועד, בבית המדרש 'יוצאי ישיבת פוניבד', ששכן באותם ימים ברח' חזון איש בכני ברק.

ביום שנקבע, צעדתי אף אני לעבר מקום השיעור, מתוך מחשבה שבדאי השיעור יהיה בעניני דיומא דחג הפסח, כאשר מן הענין לצייין כי באותו היום שר מזג אוויר חם ומתיש באופן מיוחד. בהגעתי הבחנתי כי עוד לפני השעה היעודה, התמלא כבר בית המדרש מפה לפה בהמוני בני תורה שבאו לחזות ולהתבשם משיעורו של אחד מגדולי ראשי הישיבות בגולה.

בזמן המיועד, נכנס רבי שמואל אל היכל בית המדרש ולהפתעת הלומדים פתח את דבריו במילים אלו: 'ישנו 'אבי עזרי' בסוגיית 'תקפו כהן' שלא זכיתי להבינו היטב, וחשבתי לעצמי שאולי כאן בבית המדרש תלמידי ישיבת פוניבד, שנמצאים כאן תלמידיו של מרן הרב שך (שליט"א), והם מכירים את תורתו אולי הם יבארו לי את עומק דבריו, ומיד פתח ונכנס לעומק הסוגיא ד'תקפו כהן' בבבא מציעא...

ואגב, אני נזכר כעת שכאשר שהיתי בארה"ב בשנת תשס"ו, איזה נושא, כשאני מבקש באם יוכל לכתוב לי מכתב בענין, אותו רציתי לפרסם בריבס. בתגובה, אמר לי רבי שמואל: 'אתה הרי מארץ ישראל, מה אתה צריך אותי, תבקש מגדולי ארץ ישראל, ומיד הוסיף ואמר: 'תיגש לרבי שמואל איערבאך, הוא 'גדול' חשוב, מגדולי ארץ ישראל, והוסיף לשבח בכבודו רב'.

ודברי מרן זצ"ל ב'אבי עזרי'. מענין לענין יש לצייין כי באחת השנים מסר רבי שמואל שיחה במוצאי יו"ט ראשון דפסח, אשר היה יום חם במיוחד, כאשר דבריו עוררו כי חובה ללמוד בעמל' התורה בכל עת ובכל מצב, כאשר בתוך דבריו אמר: 'ברצוני לשאול אתכם שאלה נוקבת - כמה שעות ישב כל אחד מכם היום במשך היום' ולמד בעיון?! אני חוזר ומדגיש 'עיון' בעיון!...

אודה ולא אבוש כי מהר מאוד איבדתי את הריכוז בנכבי שיעור עמוק ומיוחד זה, אמנם היה זה עברי שיעור חי להבין איך שגם ביום חם שכזה, לא חיפש רבי שמואל הקלות לעצמו ולא מסר באיזו סוגיא קלה מעניני דיומא, אלא נכנס לסוגיא עמוקה שכזו, עם כל ההיקף והעומק שלה. ואכן בשעת השיעור ולאחריו, התלהטו השומעים תלמידי החכמים בריתחא דאורייתא בעומק הבנת הסוגיא

"פתאום התעשת רבי שמואל, ניגב במטפחתו את פניו הרטובות מדמע, ושאל: 'ומה אתם אומרים על הראיה שמביאים התוספות כאן, וכי לא ניתן לחלק בסברא?!'"

עם רבינו הגדול מרן האבי עזרי זיע"א

מסכת ידידות ואהבה של תורה שררה בין רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצ"ל והגאון הגדול רבי שמואל זצ"ל.

בכל עת שהיה רבי שמואל מגיע לארץ הקודש, היה נכנס למעונו של רבינו הגדול זצ"ל ומרצה בפניו משיעוריו ומחידושי, כאשר מרן זצ"ל היה מאזין ומקשיב לכל דבריו בריכוז רב. בעת ששוחח עמו, היה רבי שמואל מתבונן היטב וחורט במוחו הגדול כל חיבה ותגובה של מרן זצ"ל אודות דבריו, ואף שנים רבות היה זוכר את תגובות מרן זצ"ל לפרטיהן.

הגרא"ז ברגמן שליט"א, ראש כולל 'משנת רבינו' ונכדו של מרן זצ"ל, שח בהספדו על רבי שמואל זצ"ל: "פעם סיפר לי רבי שמואל בהתפעלות כי באחד הימים דיבר עם הסבא על ענין מסוים שכתב ב'אבי עזרי', בו תמה על דברי ה'קצות' וכתב שדבריו הם פלא. רבי שמואל ביקש להוכיח לפני הסבא בראיה מאיזה תוספות כשיטת ה'קצות'. מיד כשהזכיר ברמז את התוספות, הגיב על כך הסבא מיד 'זהו תוספות קשה'... כשסיפר לי זאת רבי שמואל, חיך מאד בהתפעלות מתגובה זו".

על אחת מביקוריו במעונו של מרן זצ"ל נסובה העובדה המרטיטה הבאה. כנודע, סאת ייסורין עברה על רבי שמואל בימי חייו, בפטירת שנים מבחירי בניו זצ"ל על פניו. באחת הפגישות במעונו של רבינו הגדול זצ"ל תינה רבי שמואל בכאב את עצרו הקשה מנשוא לנוכח האסונות שפקדו את משפחתו, כשהוא פורץ בבכי מר. מרן זצ"ל נסחף עמו בכבי ודמעות חמות ניגרו מעיני שניהם... כך ישוב ובכו יחדיו דקות ארוכות, עד שלפתע פתאום התעשת רבי שמואל, ניגב במטפחתו את פניו הרטובות מדמע, משך אליו את הגמרא שעל השולחן, הצביע על הדף הפתוח ושאל: **"ומה אתם אומרים על הראיה שמביאים התוספות כאן, וכי לא ניתן לחלק בסברא?!"**... השאלה, שמילותיה הראשונות הושמעו בקול שהיה עדיין חנוק מדמעות, שינתה באחת את כל מצב רוחו, ומיד כששקעו בעומקה של הלכה בכל הלהט האופייני, בתוך רגע קט נשתנה מראה פניו, ואפפו אותו גילת הלב של חירותא דאורייתא והחיך המופלא שביטא עונג רוחני, אשר נסוך היה עליו דרך קבע.

ביקור אחר קיים רבי שמואל במעונו של מרן זצ"ל באחד מערבי השבתות. לאחר ששב לאכסנייתו, הגיע אליו שליח מיוחד מרבינו הגדול זצ"ל לבקש את סליחתו על כך שלא נהג עמו כראוי במידת דרך ארץ, באומרו כי הנה הגיע אליו אורח מחו"ל בערב שבת קודש, ואין זה שלא שאל אותו אם כבר מסודר בשבילו אכסניה, ואם לאו היה צריך להזמין להיות אצלו לשבת... בערב ימי התבטא רבי שמואל באנזי בנו כי

כנגד כל מיני חשבונות של הרמאים למיניהם. זהו עצום כוחה של חכמת התורה". בהמשך הספדו עורר רבי שמואל כי דמותו של רבינו הגדול זצ"ל מחייבת את הכל וכי כלל ישראל כולו חייב לו את חייו: "מורי ורבותי, רבי אלעזר מנחם מחייב את כולנו, הרי הוא היה מלא יסורים וניסיונות כל ימי חייו, כאשר רוב ימיו לא היתה לו פרוטה לפרוטה, לא פרנסה, לא כבוד, לא שם, ובזמנים מסוימים אף לא לחם לאכול ובגד ללבוש, הוא היה מלא יסורים, ואף על פי כן ברוב עמלו וחשקתו העצומה בתורה, גדל וצמח ממנו רבן ומאורן של ישראל. ובאמת בדורנו, דור ירוד זה, אשר הנסיונות קשים מנשוא, לולי רבינו זי"ע ששתלו הקב"ה ברחמי דבורנו, איננו בטוח אם היינו נשארים יהודים. אין לנו ציור כלשהו כיצד היינו נראים בשולי קצוה של מרן זי"ע, ואף הקשים שיש בדור זה, שתל לנו הקב"ה צדיק גדול זה, כדי שסילול לנו הדרך כיצד למרות הנסיונות, ניתן להעפיל ולהתעלות לגדלות עצומה שכזאת. אם אי אפשר לקחת מכל מעלותיו, אף על פי כן לפחות נקח איזה פרט מהליכותיו בקודש, ועל ידי זה שנלך בדרכיו נקווה שיצמחו עוד גדולי תורה".

אני רוצה להיות חולה... לפליאת הבן על מה ראה כזאת, השיב בפשטות: "אני רוצה כשאבוא לעולם העליון לזכות לדבר בלימוד עם רבי משה (פינשטיין) ורבי לייזר (שך) ובכדי לזכות לכך אני צריך לעבור ייסורים..."

בהספד שנשא רבי שמואל אחר הסתלקות רבינו הגדול זצ"ל, עמד על היותו 'איש האמת': "דבר נורא ומופלא זה חזינו אצל רבן של ישראל מרן הגרא"מ שך זי"ע, אשר מי שהכיר ידע כי היה איש האמת, והיה רחוק כמסתורי קשת מכל חשבונות העולם, היה כל כולו אמת וישרות והיה מופקע מכל שמץ וזיק של שקר ומכל מה שריח רמאות נודף ממנו, וראה זה פלא בכל הנוגע למלחמתה של תורה וקיום הדת, היה מתעסק עם כל הרמאים למיניהם, וכל העולם נדהם למראה עצום חכמתו, אשר ברצונו בונה ממשלות וברצונו היה מפילן, ואכן אני שואל מאיפה הוא למד את זה? האם הוא למד באיזה שהוא מקום חכמת הדיפלומטיה? באיזה בית ספר רכש את חכמתו? הלא אין זאת אלא מחכמת התורה הנוראה שמרן זי"ע עמל בה כל ימיו במסירות נפש, חכמת התורה היא שהחכימה אותו, אשר בניגוד לטבעיו ותכונותיו שהיה מופקע משקר ומרמה, היה מדהים את כל העולם בעוצם חכמתו,